

HENRYK DUSZYŃSKI-KARABASZ

NAZWY POLSKICH ZNACZKÓW POCZTOWYCH. REKONESANS BADAWCZY*

Abstrakt. Wyróżnikiem chrematonimów jest odniesienie do serii identycznych przedmiotów, a jednocześnie do konkretnych okazów serii. Przedmiotem artykułu są nazwy polskich znaczków pocztowych jako produktów seryjnych. Celem jest próba odpowiedzi na pytania: a) czy dany znaczek ma wyłącznie jedną nazwę, b) z jakich elementów składa się nazwa znaczka, c) czy w przypadku serii znaczków można mówić o nazwie pojedynczego znaczka wchodzącego w jej skład, czy tylko o nazwie całej serii, d) jaki stosunek zachodzi między nazwą a elementami graficznymi znaczka.

Słowa kluczowe: chrematonimia; nazwa oficjalna; nazwa nieoficjalna; produkt seryjny; znaczek pocztowy

THE NAME OF POLISH POSTAGE STAMPS: PRELIMINARY RESEARCH

Abstract. A distinguishing feature of chrematonyms is their reference to a series of identical items and, simultaneously, to individual objects within that same series. The subject of this article is the names of Polish postage stamps as serial products. The aim is to try to address the following questions: a) does a given stamp have only one given name; b) what elements make up the name of a stamp; c) in the case of a series of stamps, is it possible to talk about the name of a single stamp included within it, or only about the name of the entire series as a whole; and d) what is the relationship between the name of a stamp and its graphic elements.

Keywords: chrematonymy; official name; unofficial name; serial product; postage stamp

---

Dr HENRYK DUSZYŃSKI-KARABASZ – Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Wydział Językoznawstwa; adres do korespondencji: ul. Jana Karola Chodkiewicza 30, 85-064 Bydgoszcz; e-mail: hrdk@ukw.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5633-1675>.

* Dofinansowano ze środków Ministra Nauki w ramach Programu „Regionalna inicjatywa doskonałości”

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

WSTĘP

Chrematonomastyka jest obecnie jedną z najprężniej rozwijających się subdyscyplin onomastyki. Jak pisze Joanna Kuć, „rosnąca ekspansywność komunikacyjna rodzi nowe potrzeby nominacyjne, zwłaszcza w przestrzeni ekonomicznej, medialnej i kulturowej. Pojawiają się nowe typy onimów, głównie chrematonimów” (2018, s. 75). Jak powszechnie wiadomo, wyróżnikiem chrematonimów jest odniesienie do serii identycznych przedmiotów, a jednocześnie do konkretnych okazów serii (Kosyl, 2001, s. 448), dlatego też zajmują szczególne miejsce wśród innych nazw własnych. Bibliografia z zakresu chrematonimii jest bogata (por. Gałkowski, 2017), jednak nadal przed onomastami odkrywają się nowe pola badawcze (por. Duszyński-Karabas, 2023; Jaros, 2023; Kojder, 2024; Kołodziej, 2023; Młynarczyk, 2025; Myszk, 2024; Piotrowska, 2024; Rutkiewicz-Hanczewska, 2021; Serafin-Wicher, 2021; Tomasik, 2022).

Przedmiotem niniejszego artykułu są nazwy polskich znaczków pocztowych. Znaczek pocztowy to produkt seryjny, jest bowiem wydawany w określonym nakładzie. Jednocześnie, z perspektywy genologicznej, znaczek może być rozpatrywany jako multimodalny tekst minimalny współtworzony przez „różne kody semiotyczne, w których elementy językowe i wizualne zazębiają się, a proces ten uwarunkowany jest [...] naturą materiału współtworzącego powierzchnię tekstu” (Czachur, 2020, s. 30).

Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytania:

- Czy dany znaczek (lub seria) ma wyłącznie jedną nazwę?
- Z jakich elementów składa się nazwa znaczka?
- Czy w przypadku serii znaczków można mówić o nazwie pojedynczego znaczka wchodzącego w jej skład, czy tylko o nazwie całej serii?
- Jaki stosunek zachodzi między nazwą a elementami graficznymi znaczka?

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O FILATELISTYCE

Znaczek pocztowy służy „jako środek uiszczania opłaty za usługi pocztowe oraz do rozliczania opłat za nie” (Znaczek pocztowy, 1993, s. 647). Wraz z formami pochodnymi (blok, arkusik, zeszytik, zeszytik znaczkowy czy karnet znaczkowy), a także nalepkami, całostkami, winietkami i in., znaczki zalicza się do tzw. znaków samodzielnych, czyli występujących w formie niezależnej, jako przedmioty samodzielne (Tokar, 2008, s. 96). Pierwszy znaczek pocztowy na świecie pojawił się w 1840 roku w Wielkiej Brytanii, była nim tzw. czarna

jednopensówka z wizerunkiem królowej Wiktorii. Znaczki szybko weszły do powszechnego użycia, a inne kraje również rozpoczęły wydawanie własnych. Z czasem znaczkami zaczęli się interesować kolekcjonerzy (Tokar, 2008, s. 83–84). W 1864 roku Georges Herpin na określenie tej dziedziny kolekcjonerstwa stworzył nazwę *philatélie* od greckich słów *philos* ‘miłośnik’ i *ateleia* ‘zwolnienie, wolność od opłat’. Termin ten przejęła polszczyzna (*filatelia*), jednak już w latach międzywojennych zaczęła dominować nazwa *filatelistyka* (Tokar, 2008, s. 84). Pionierami filatelistyki w Polsce byli Mikołaj Urbański i Samuel Koprowski, którzy publikowali w polskim czasopiśmie filatelistycznym „Filatelista Polski” (1894–1900). Za pierwszego polskiego teoretyka filatelistyki uważa się natomiast prof. Stanisława Miksteina, autora i współautora katalogów znaczków oraz licznych prac teoretycznych z zakresu filatelistyki (Tokar, 2008, s. 89–90). Obecnie termin *filatelistyka* występuje w dwóch znaczeniach:

1. zbieranie znaków pocztowych i współpocztowych stosowanych w służbie pocztowo-komunikacyjnej, kolekcjonowanie
2. znawstwo znaków pocztowych, ogół wiadomości o nich w powiązaniu z historią poczty (Filatelistyka, 1993, s. 154).

Jednym z ważniejszych pojęć filatelistycznych jest *katalog*. Jest to chronologiczne zestawienie znaczków pocztowych i innych walorów filatelistycznych „z ich reprodukcjami i wybranymi informacjami co do daty i okoliczności wydania, zastosowania, rysunku, barwy, nominału, gumy, ząbkowania, papieru [...]” (Katalog, 1993, s. 237). W Polsce pierwszy katalog znaczków ukazał się w 1920 roku. W zależności od tego, czy katalog obejmuje znaczki z całego świata, czy też z konkretnego kraju wyróżnia się katalogi światowe, krajowe i regionalne. Ze względu na szczegółowość informacji wydzielić można katalogi generalne i specjalizowane, a biorąc pod uwagę zakres ujętych w katalogu znaczków – katalogi specjalistyczne (obejmujące wybraną dziedzinę zbieractwa filatelistycznego, np. znaczki poczty obozowej konkretnego obozu czy stemple okolicznościowe) i tematyczne (obejmujące wybiórczo znaki jednego tematu, np. sport czy fauna) (Katalog, 1993, s. 238).

Znacek pocztowy składa się z kilku elementów. Są to: nazwisko projektanta, rok produkcji i nazwa drukarni, nazwisko grawera (dla znaczków wydrukowanych stalorytem), nominał, nazwa emitenta, rysunek znaczka, napis okolicznościowy (często nazwa emisji), papier (lub inny materiał), ząbkowanie, guma (Jedziniak, b.r.).

2. TERMINOLOGIA FILATELISTYCZNA

Jerzy Tokar, jeden z najsłynniejszych polskich filatelistów, słusznie zauważył, iż „każda dziedzina wiedzy, zwłaszcza specjalistyczna, wytwarza własne pojęcia, które ogółowi społeczeństwa są mało albo w ogóle nieznane. Podobnie jest z filatelistyką” (2008, s. 106). Można w niej wyróżnić nazewnictwo właściwe i potoczne. Terminologia właściwa, rozumiana jako nazewnictwo naukowe o podłożu teoretycznym, obowiązuje w katalogach i podręcznikach filatelistycznych i jest powiązana z teorią filatelistyki (np. terminy *seria*, *wydanie*, *blok*). Nazewnictwo potoczne to „określenia żargonowe, którymi posługują się filателиści w bezpośrednich kontaktach, na co dzień, a które tworzą swoisty język filatelistyczny” (Tocar, 2008, s. 107). Przykładami określeń potocznych są *prześwitka* ‘zaczek z uszkodzeniem papieru dającym prześwit pod światło’ czy *macha* ‘wytwór fałszywy lub fantazyjny, obliczony na naiwność zbieracza’. Do leksemów właściwych z kolei zalicza się m.in. *arkusik* ‘mały arkusz, od 5 do 16 jednakowych zacząków’ lub *nowodruk* ‘odbitka z oryginalnych form drukowanych wykonana po zakończeniu drukowania nakładu podstawowego zacząka lub całości’. Niektóre leksemy początkowo potoczne mogą z czasem przejść do kategorii ogólnie stosowanych, np. *odwrotka* ‘nadruk odwrócony w stosunku do rysunku zacząka lub całości’ (Tocar, 2008, s. 110; zob. też Język filatelistyczny, 1993, s. 224). Żargonowym określeniem jest *główka* ‘zaczek pocztowy przedstawiający postać (króla, uczonego itp.)’ (Główka, 1993, s. 176).

3. OFICJALNE NAZWY WŁASNE ZNACZKÓW¹

Podobnie jak filatelistyczną terminologię specjalistyczną (apelatywy) dzieli się na właściwą i potoczną, również wśród nazw własnych zacząków traktowanych jako produkty (a więc chrematonimów) można wyróżnić nazwy oficjalne (zapisane w katalogach i specyfikacjach) i nieoficjalne (używane w socjolekcie filatelistów). Należy zaznaczyć, iż nieco inaczej dany zacząk będzie nazywał kolekcjoner, a nieco inaczej może go nazywać handlowiec. Kolekcjoner zwraca uwagę na poszczególne elementy zacząka, np. nominał, napis, ząbkowanie, na datę wydania, na to, czy zacząk jest czysty, czy stemplowany itd. Handlowca interesuje też cena (katalogowa, aukcyjna). Zadaniem onomasty jest określenie, które z elementów używanych przez filatelistów składają się na nazwę zacząka.

¹ Wszechstronna analiza wszystkich oficjalnych nazw własnych zacząków wykracza znacząco poza ramy niniejszego artykułu i zasługuje na odrębne opracowanie. Z tego względu w tym rozdziale zaprezentowane zostaną podstawowe tendencje w nazewnictwie oficjalnym.

W katalogach każdy znaczek ma swój numer, nazwę emisji oraz cenę. Należy podkreślić, że numeracja znaczków różni się w zależności od katalogu filatelistycznego. Warto przyjrzeć się zasadom numeracji znaczków i bloków w internetowym katalogu Marka Jedziniaka (*Katalog Znaków Poczтовых*). Przyjął on zasadę, że „numery znaczków są zgodne z numerami podawanymi na specyfikacjach abonamentowych Poczty Polskiej, numery bloków odpowiadają kolejnym numerom obiektów spełniających definicję bloku wg *Katalogu znaczków pocztowych ziem polskich 1991/1992*” (Numeracja znaczków i bloków, b.r.). Bloki mają odrębną numerację. Co istotne, jak pisze autor, w większości numery znaczków i bloków w jego katalogu pokrywają się z numerami w katalogu firmy Fischer, a podane na jego stronie różnice wynikają z różnych kryteriów uznania, czym jest blok. Marek Jedziniak zauważa też pewne rozbieżności pomiędzy stosowaną przez Poczta Polską numeracją znaczków (zakończoną w kodach kreskowych na marginesach arkusików) a numeracją, która wynika z chronologii wydań (stosowana w katalogu Fischera i w katalogu Jedziniaka). Rozbieżności te zostały spowodowane zmianą kolejności i wydaniem dodatkowej emisji znaczków w listopadzie roku 2022 (Jedziniak, 2022). W katalogu Fischer numeracja znaczków odpowiada kolejności podanej w *Katalogu specjalizowanym znaczków pocztowych ziem polskich 1990* (1989) z wyjątkiem numeracji bloków przyjętej według *Katalogu znaczków pocztowych ziem polskich 1992–1993* (Kalinowski i Schmutz, 1992). Różnice w numeracji między popularnym w Polsce katalogiem Fischer i najważniejszym w krajach niemieckiego obszaru językowego katalogiem Michel podano w końcowej części tego pierwszego (Fischer i in., 2019, s. 511–517). Jeśli znaczek z bloku lub arkusika różni się ząbkowaniem od znaczka drukowanego w arkuszu sprzedażnym i nie posiadał w wyżej wspomnianych katalogach z roku 1990 i 1992–1993 osobnego numeru, w katalogu Fischera otrzymał on numer poprzedzony dużą literą, np. A 1007 – A 1011 (Fischer i in., 2019, s. 11). Swoje oznaczenia mają niektóre usterki, fałszerstwa, błędy pozorne, a także typy i odmiany barw.

Poniżej przedstawiono wybrane przykłady identyfikacji znaczków (według schematu: data, nazwa wydania, numer, wybrane oznaczenia dodatkowe):

1945, 22 I. 82. rocznica Powstania Styczniowego 347a. Znaczek ten występuje w odmianach kolorystycznych rysunku znaczka podstawowego, oznaczonych literami, np. a. – brązoworóżowy, b. – brązowoczerwony, e. – różowobrazowy itd. Inne oznaczenia to, między innymi, 347 B5 (plama na prawym uchu), □²347 nz (znaczek cięty lub nieząbkowany) (Fischer i in., 2019, s. 91);

---

² Symbol ten oznacza znaczek cięty lub nieząbkowany.

1946, 5 III – 10 IX. *Wydanie lotnicze* 395-400. Przykładowo, są tu odmiany 396 bx. (brązowofioletowy), 397 ay₁ (jasnoniebieski, rysunek nieostry), 397 B2 (plama na ka-
dłubie) czy 399 B2 (rozmazana farba z ciemną kropką na prawym marginesie powyżej
WARSZAWA) (Fischer i in., 2019, s. 99);

1995, 13 VII. *100 lat ruchu ludowego* 3399. Wariant z kółeczkiem w górnej części
cyfry 4 (w nominale 45 gr) jest oznaczony 3399 B1 (Fischer i in., 2019, s. 307).

Powyższe elementy składają się na identyfikację określonego znaczka w ka-
talogu, są – niewątpliwie – ważne z punktu widzenia filatelisty, jednak nie
stanowią one części oficjalnej nazwy własnej znaczka. Chrematonimem jest
tu jedynie nazwa emisji (np. *Wydanie lotnicze* bądź *100 lat ruchu ludowego*).
Jest to element niezmienny, podczas gdy inne dane mogą się różnić w zależ-
ności od katalogu lub mieć charakter fakultatywny. Powstaje pytanie, czy numer
katalogowy może być częścią nazwy znaczka. W jednym z artykułów Artur
Gałkowski porusza problematykę tych właściwości chrematonimów, które lo-
kują się na granicy języka. Badacz zauważa, że wiele nazw typu chrematoni-
micznego „nawiązuje do kodów wywodzonych z terminologii specjalistycznych,
technicznych, handlowych, systemowych, lokalnych lub zglobalizowanych”
(Gałkowski, 2017, s. 65). Kody w funkcji parapropryjnej, numeryczne, zmie-
szane z kodem literowym lub tylko literowe, obowiązują w komunikacji lądowej,
m.in. „na oznaczenie pociągów i linii kolejowych, autobusów, taksówek, linii
metra, tramwajów, przystanków i stacji obsługujących transport pasażerski”
(Gałkowski, 2017, s. 66). W kontekście filatelistycznym numer nie jest częścią
oficjalnej nazwy własnej znaczka, aczkolwiek zdarza się, że jest on podstawą
nazwy nieoficjalnej, czyli chrematonimu potocznego, o czym więcej w dalszej
części artykułu.

Jeżeli wydanie składa się z kilku znaczków, to każdy ma swój numer kata-
logowy, np. 1965, 30 XI. *Zwierzęta leśne* 1486-1494 (Fischer i in., 2019, s. 175).
Nazwa własna określa całe wydanie (*Zwierzęta leśne*), natomiast każdy z od-
dzielnych znaczków wchodzących w jego skład oddzielnej nazwy nie ma. Może
za to mieć, choć nie musi, napis uszczegóławiający (okolicznościowy). Seria
1486-1494 nie ma takich napisów, natomiast w Katalogu Znaków Pocztowych
podano, co przedstawiają poszczególne znaczki, np. 1486 – wilk (*Canis lupus*),
1487 – ryś (*Lynx lynx*) itd. Przykładem wydania, gdzie na każdym znaczku
widnieje napis, jest 1972, 15 XII. *Kwiaty krzewów* 2067-2074, np. 2068 –
RÓŻA ALPEJSKA ROSA PENDULINA L.³, 2071 – KALINA KOREAŃSKA
VIBURNUM CARLESII Hemsl. (Fischer i in., 2019, s. 214–215). Napisy tego

---

³ Zapis wersalikami zgodnie z katalogiem Fischera.

typu nie są zatem obowiązkowym elementem graficznym, w dużej mierze ich umieszczenie zależy od projektanta znaczka⁴. Przekazują one informację, co przedstawia dany znaczek. Ze względu na charakter fakultatywny napis okolicznościowy nie wchodzi w skład oficjalnej nazwy własnej znaczka pocztowego. Jest nią nazwa całego wydania.

Warto w tym miejscu podkreślić, że – zgodnie z koncepcją multimodalności minitekstów Waldemara Czachura – często „mała powierzchnia determinuje wybór, rozkład oraz porządek struktury multimodalnej” (Czachur, 2020, s. 36). W związku z tym znaczki cechują się minimalizmem powierzchniowym. Podobnie jak w innych minitekstach, współgra on z minimalizmem komunikacyjnym (dość szablonowe napisy) czy kompozycyjnym. Należy zaznaczyć, że warstwa wizualna znaczków nie podlega aż tak mocnej konwencjonalizacji, jak w przypadku niektórych innych minitekstów (paragonów, tablic informacyjnych), ze względu na nieco inny status znaczków (tzw. małe dzieła sztuki, szeroka swoboda twórcza projektantów, por. przypis 4).

Szczegółowa charakterystyka znaczka jest podawana zawsze w specyfikacjach Poczty Polskiej, por. fragment specyfikacji z roku 2023:

Wprowadzono do obiegu: 04.07 Znaczek pocztowy o wartości 3,90 zł emisji: Jadwiga Zamoyska (1831-1923). Na znaczku przedstawiono wizerunek Jadwigi Zamoyskiej. Znaczek wydrukowano techniką rotograviurową, na papierze fluorescencyjnym, w formacie 31,25x39,5 mm, w nakładzie 120 000 sztuk. W dniu wprowadzenia znaczka do obiegu ukazała się koperta FDC opatrzona datownikiem okolicznościowym stosowanym w UP Kórnik. Znaczek, kopertę oraz datownik zaprojektował Paweł Mysza. Arkusz sprzedażny zawiera 50 znaczków (*Specyfikacja abonamentowa* nr 3/2023).

Jak widać, numer katalogowy (oraz data) służy do identyfikacji znaczka, sama bowiem nazwa może się powtarzać – pewne serie znaczków wydawane są bowiem cyklicznie, por.

1955, 31 III i 17 V. *Pomniki Warszawy* (I);

1956, 10 VII. *Pomniki Warszawy* (II) (Fischer i in., 2019, s. 127, 131).

W celu odróżnienia obu wydań po nazwie wydania podano w nawiasie numery.

---

⁴ Znaczki pocztowe określa się mianem małych dzieł sztuki (Cymer, 2023). Z reguły projektantowi pozostawia się szeroki zakres swobody w doborze środków artystycznych. Najczęściej grafik otrzymuje tytuł emisji, datę wejścia do obiegu i dane techniczne (Jedziniak i Dąbrowska, b.r.). Na podstawie zlecenia opracowuje wstępną koncepcję, a następnie ostateczny projekt (Projekt znaczka pocztowego, 1993, s. 457–458).

Inny przykład stanowi wydawana w latach 1986–2000 seria *Poczet królów i książąt polskich*, która w katalogu Fischera oprócz numerów w nawiasach zawiera czasem po myślniku uszczegółowienie, których królów i książąt przedstawia dane wydanie, np.

1986, 4 XII. *Poczet królów i książąt polskich* (I) – Mieszko I, Dobrawa;
1988, 4 XII. *Poczet królów i książąt polskich* (III) – Rycheza, Kazimierz I Odnowiciel;
1994, 15 IV. *Poczet królów i książąt polskich* (IX) – Leszek Czarny, Przemysław II;
2000, 23 X. *Poczet królów i książąt polskich* (XV) (Fischer i in., 2019, s. 272, 280, 302, 330).

Niekiedy różne znaczki, niewchodzące w skład tej samej serii, mają tę samą nazwę, np.

400-lecie Poczty Polskiej – nazwa serii znaczków z 1958 roku przedstawiających m.in. żaglowiec na tle nowoczesnych okrętów czy gońca pieszego na tle pociągu, numer w katalogu Fischera 918-922 (Fischer i in., 2019, s. 138);
400-lecie Poczty Polskiej – nazwa bloku z 1958 roku wydrukowanego na jedwabiu przedstawiającego dyliżans na tle krajobrazu, numer w katalogu Fischera 934 (Fischer i in., 2019, s. 139).

4. NIEOFICJALNE NAZWY ZNACZKÓW

Jak już wspomniano, w środowisku filatelistycznym znaczki określane są nazwami potocznymi. Jerzy Tokar w swoim szkicu podaje jedynie kilka przykładów takich nazw, dodając, iż pełna ich lista byłaby zbyt długa (2008, s. 110). Część tego typu chrematonimów zawiera *Encyklopedia filatelistyki* (1993). Poniżej przedstawię wyekscerpowane przeze mnie z obu źródeł chrematonimy potoczne, nieoficjalne, uzupełniając je o nazwy pozyskane drogą ustną od filatelisty⁵. Nazwy nieoficjalne mają na celu usprawniać komunikację między filatelistami.

W poprzednim podpunkcie wspomniano, że niekiedy numer katalogowy przechodzi do kategorii nazw nieoficjalnych. Przykładem jest nazwa znaczka oznaczonego w katalogu numerem 1. Chodzi o jedyny znaczek wydany w Królestwie Polskim w 1860 roku: 1860 1 I. *Znaczek wydany przez autonomiczne władze Królestwa Polskiego* (Fischer i in., 2019, s. 40), 1860.01.01. Herb Królestwa

---

⁵ Za podanie tych nazw dziękuję Zdzisławowi Andrzejowi Duszyńskiemu. W tekście oznaczam je literą Z.

Polskiego (1860.01.01. *Herb Królestwa Polskiego*, b.r.). Jego potoczna nazwa to *jedynka*⁶ (Tokar⁷, 2008, s. 110) lub *Polska nr 1* (EF⁸, 1993, s. 438).

Do tworzenia chrematonimów potocznych wykorzystywano różne elementy. Nazwy nieoficjalne motywowane są m.in. onimami oficjalnymi, jak również właściwościami graficznymi znaczków (obiekt lub postać przedstawiona na znaczku, miejsce wydania, kształt, barwa, błędy). Długie lub skomplikowane nazwy oficjalne często skracano do jednego bądź dwóch słów. Charakterystyczną cechą chrematonimów potocznych jest ich wariantywność. Jednej nazwie oficjalnej może odpowiadać więcej niż jedna nieoficjalna. Ponadto taka sama nazwa potoczna może odnosić się do różnych wydań. Poniżej przedstawiono niektóre spośród nieoficjalnych nazw znaczków wraz z ich oficjalnymi odpowiednikami.

Nieoficjalne nazwy znaczków:

1. *Arkusik Kosmos* (Z) – nazwa arkusików wydanych w 1963 roku, dwa rodzaje – przeperforowany i nieprzeperforowany górny margines, oficjalna nazwa arkusika i serii *Zdobywanie kosmosu* (Fischer i in., 2019, s. 164);
2. *Arkusik Szlak Nadziei w formie tête-bêche* (Z) – nazwa arkusika dwunastu znaczków w układzie tête-bêche⁹ wydanego w roku 2017, nazwa katalogowa *Armia Andersa – Szlak Nadziei* (Fischer i in., 2019, s. 427);
3. *Bajki* (Z) – nazwy różnych serii znaczków przedstawiających postaci bajkowe, np. z 1962 roku (nazwa katalogowa *Bajka Marii Konopnickiej „O krasnoludkach i sierotce Marysi”*), z 1968 roku (nazwa katalogowa *Bajki*), z 1975 roku (nazwa katalogowa *Telewizyjne filmy dziecięce*) (Fischer i in., 2019, s. 158, 185, 226);
4. *Blok Edukacji* – nazwa bloku z 1946 r. z dopłatą na rzecz Międzynarodowego Biura Oświaty w Genewie i polskiego Ministerstwa Oświaty (EF 53); istnieje też nazwa *Edukacja* – seria i blok Komisji Edukacji Narodowej 1946 roku (T 110), *Blok Komisji Edukacji* (Z) nazwa katalogowa *Komisja Edukacji Narodowej* (Fischer i in., 2019, s. 101);
5. *Blok Papież z Jaruzelskim* (Z) – blok z 1987 roku przedstawiający Zamek Królewski w Warszawie oraz wizerunki papieża Jana Pawła II i gen. Wojciecha Jaruzelskiego. Nazwa katalogowa *Zamek królewski w Warszawie. Spotkanie papieża Jana Pawła II z gen. Wojciechem Jaruzelskim* (Fischer i in., 2019, s. 274);
6. *Blok 13 zielony i niebieski* (Z) – nazwa bloku i nowodruku bloku wydanego z okazji III Zjazdu Polskiego Związku Filatelistów w roku 1954, *Blok niebieski* (EF 339), nazwa w katalogu *III Zjazd Polskiego Związku Filatelistów* (Fischer i in., 2019, s. 124);

⁶ Jerzy Tokar zapisywał takie chrematonimy małą literą.

⁷ Tu i dalej oznaczam nazwy zaczerpnięte z artykułu Tokara literą T, po czym podaję numer strony.

⁸ Tu i dalej oznaczam nazwy zaczerpnięte z *Encyklopedii filatelistyki* skrótem EF, po czym podaję numer strony.

⁹ Jest to układ, w którym dwa jednakowe lub różne znaczki powiązane jedną krawędzią są ustawione wobec siebie w odwrotnej pozycji (Tetbeszka, 1993, s. 566).

7. *Brunatny Toruń* – nazwa nowodruku znaczka z serii *500. rocznica powrotu Pomorza do Polski* wydane w 1954 roku z widokiem na mury obronne Torunia. Znaczek definiowany jest ciemnozielony i ząbkowany, a nowodruk brunatnożółty (stąd nazwa) i nieząbkowany (EF 62);
8. *Bydgoszcz (Z)* – nazwa znaczka z 1946 roku, przedstawiającego basztę obronną, Stare Miasto, spichrze i farę w Bydgoszczy; nazwa katalogowa *600-lecie Bydgoszczy* (Fischer i in., 2019, s. 100);
9. *Centaury (Z)* – nazwa znaczków z 1948 roku, na których przedstawiono centaury, nazwa katalogowa *Wydanie na przesyłki lotnicze – Centaur* (Fischer i in., 2019, s. 105);
10. *doniczki* – nazwa znaczków z małym orłem z lat 1932–1933, także z nadrukiem „PORT GDAŃSK” (T 110), motywowana rysunkiem doniczek z roślinami. Nazwa w katalogu *Wydanie obiegowe – godło państwa, tzw. małe doniczki* (Fischer i in., 2019, s. 79);
11. *Duża głowa* – określenie błędu na znaczku z 1944 roku o nominale 1 zł z podobizną gen. Jana Henryka Dąbrowskiego; jasne linie powodują, że głowa jest większa (EF 128), zob. niżej *Wodzowie*;
12. *Grzyby trójkąty (Z)* – nazwa serii znaczków *Grzyby polskie* z 1959 roku (Fischer i in., 2019, s. 140); nazwa motywowana kształtem znaczków (trójkąt);
13. *Konapski* – nazwa znaczka z 1923 roku z błędnym napisem „Konapski” zamiast „Konarski” (błąd formy drukarskiej) (EF 252);
14. *Konie (Z)* – nazwa serii znaczków wydanych w 1963 roku przedstawiających konie, nazwa katalogowa *Konie polskie* (Fischer i in., 2019, s. 164). Również nazwa serii z roku 1989, nazwa katalogowa *Konie* (Fischer i in., 2019, s. 280–281);
15. *Konie – arkuś z górnym marginesem (Z)* – nazwa arkusza przedstawiającego dyliżans na tle krajobrazu, na górnym marginesie napis: Wystawa „400 lat Poczty Polskiej” Warszawa, 25 X – 10 XI 1958. Nazwa katalogowa *Wystawa „400 lat Poczty Polskiej” w Warszawie* (Fischer i in., 2019, s. 139);
16. *Konie na jedwabiu (Z)* – nazwa bloku wydrukowanego na jedwabiu przedstawiającego dyliżans na tle krajobrazu (zob. wyżej). Nazwa katalogowa *400-lecie Poczty Polskiej* (Fischer i in., 2019, s. 139);
17. *Niedziga* – znaczek z błędnym napisem „Niedziga” zamiast „Niedzica”; błąd ten występuje w całym pierwszym nakładzie znaczka z rysunkiem zamku w Niedzicy wydane w 1952 roku w serii „Piękno Polski” (EF 339, Z), nazwa w katalogu *Zabytkowe budowle* (Fischer i in., 2019, s. 119);
18. *Odwroćni bokserzy (Z)*, *Odwrotka bokserów* (Babut i Zbierski, 2021) – nazwa znaczka z serii *XVI Igrzyska Olimpijskie w Melbourne* z 1956 roku będącego usterką. Jest to odmiana znaczka 844 (w katalogu Fischera) wydrukowana „do góry nogami” (Fischer i in., 2019, s. 132–133);
19. *Otwarte usta* – nazwa znaczka wydane w roku 1957 na Dzień Znaczka z usterką – płamą na ustach (EF 371). Nazwa katalogowa (odnosząca się do znaczka bez usterki, jak i z usterkami) to *Dzień Znaczka* (Fischer i in., 2019, s. 136);
20. *PKL* – wydanie Polskiej Komisji Likwidacyjnej 1919 roku (T 110). Nazwa katalogowa *Orzeł na tarczy heraldycznej* (Fischer i in., 2019, s. 62);
21. *Purpurowa osiemdziesiątka* – nazwa znaczka z serii „Budowle Warszawy” z 1953 roku o nominale 80 groszy w kolorze purpurowym zamiast czerwonego (EF 467). Nazwa katalogowa to *Budowle Warszawy* (Fischer i in., 2019, s. 122);

22. *Ratusze* – nazwa serii znaczków wydanych w 1958 roku, nazwa katalogowa to *Zabytkowe ratusze* (Fischer i in., 2019, s. 137);
23. *Samoloty (z pięćdziesiątego siódmego)*, *Samoloty (z pięćdziesiątego ósmego)* (Z) – nazwy serii znaczków *Wydanie na przesyłki lotnicze (I)* i *Wydanie na przesyłki lotnicze (II)* z 1957 i 1958 roku (Fischer i in., 2019, s. 136, 140). Znaczki przedstawiają samoloty przelatujące nad różnymi obiektami w Polsce;
24. *Samoloty arkusz* (Z) – nazwa arkusza z 1959 roku przedstawiającego samolot nad ruinami zamku w Liwie, nazwa katalogowa to *65-lecie polskiego ruchu filatelistycznego* (Fischer i in., 2019, s. 141);
25. *Sienkiewicz za kratą* – nazwa okolicznościowego znaczka z 1927 roku z podobizną Henryka Sienkiewicza z nadrukowaną kratą unieważniającą znaczek. Znaczki te pochodzą z rolek do automatów, „rolka zawierała 503 znaczki, z których 3 pozostające w automacie były unieważniane kasownikiem maszynowym w formie kraty lub stempek gumowych z napisem *unieważnione*” (EF 505);
26. *Srebrny papież* – nazwa odmiany bloku w kolorze srebrnym emitowanego w 1979 roku z okazji wizyty papieża Jana Pawła II w Polsce; podstawowy blok ma kolor złoty (EF 516). Nazwa katalogowa to *Wizyta papieża Jana Pawła II w Polsce* (Fischer i in., 2019, s. 243);
27. *Westerplatte niezabkowany* (Z) – niezabkowana odmiana znaczka *6. rocznica walk o Westerplatte* (Fischer i in., 2019, s. 97);
28. *Wodzowie* – pierwsza seria znaczków po wyzwoleniu 1944 roku (T 110, Z), zwana też wydaniem lubelskim, przedstawiająca Romualda Traugutta, Tadeusza Kościuszkę i Jana H. Dąbrowskiego (EF 609). Oficjalna nazwa taka sama (Fischer i in., 2019, 88);
29. *Wydanie poznańskie* – nazwa wydania przedrukowego znaczków Poczty Polskiej wprowadzonego w 1919 roku. Znaczki niemieckie typu Germania opatrzone nadrukami z nową wartością i tekstem Poczta Polska (EF 454–455). Nazwa w katalogu Fischera to *Wydanie przedrukowe Dyrekcji P i T w Poznaniu* (Fischer i in., 2019, s. 63);
30. *Wydanie żałobne* – nazwa znaczków wydanych w roku 1935 po śmierci marszałka Józefa Piłsudskiego. Przedstawiają portret marszałka w czarnych ramkach (EF 658). Nazwa w katalogu Fischera to *Wydanie żałobne po śmierci marszałka Józefa Piłsudskiego* (Fischer i in., 2019, s. 81);
31. *Wyzwolenie 10 miast, Dziesięć miast* – nazwa znaczków okolicznościowych Polski, wydanych w 1945 roku z okazji wyzwolenia dziesięciu miast. Znaczki te powstały z przedrukowania wydania moskiewskiego, tzw. Goznak. Nadruki zawierają nową wartość nominalną, nazwy miast i daty ich wyzwolenia (EF 179, 619);
32. *Żaglowce Kowalskiego*¹⁰ – nazwa motywowana nazwiskiem Z. Kowalskiego, autora rytów do serii *Statki żaglowe* z lat 60. oraz widniejącymi na znaczkach żaglowcami (Fischer i in., 2019, s. 160, 165, 171).

---

¹⁰ Nazwa zanotowana 20 października 2022 roku na XXIII Międzynarodowej i Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej w Opolu podczas dyskusji nad referatem będącym podstawą niniejszego artykułu.

Nazwy nieoficjalne, potoczne mają również znaczki wydawane przez pocztę obozową. Znaczki te są notowane w odrębnych katalogach (np. *Katalog znaczków poczty obozowej II C*, 1944; Machowski, 1963). Poczty obozowe to poczty w niemieckich obozach jeńców wojennych podczas II wojny światowej oraz polskie poczty międzyobozowe w Niemczech po zakończeniu wojny (Poczta obozowa, 1993, s. 413). Oto niektóre z potocznych lub popularnych (jak określa je *Encyklopedia filatelistyki*) nazw znaczków wydawanych przez pocztę obozową:

1. *Armata* – potoczna nazwa znaczka poczty obozu II D Gross-Born wydanego w 1943 z okazji święta artylerii; przedstawia dawną armatę i kule (EF 29);
2. *Cebulka* – nazwa znaczka poczty obozu jenieckiego VII A Murnau z 1942 roku; przedstawia budynek obozowy z kopułą zegarową w kształcie główki cebuli (EF 82);
3. *Druty* – nazwa znaczka polskiej poczty obozu jenieckiego Oflag VII A Murnau, wydanego w 1942 roku; przedstawia on fragment ogrodzenia z drutu kolczastego (EF 126);
4. *Gołąbek* – nazwa znaczka pocztowego obozu jenieckiego II D Gross-Born w 1943 roku przedstawiającego gołębia w locie (EF 177);
5. *Hetmani* – nazwa serii znaczków poczty obozu jenieckiego Oflag II C w Woldenbergu z lat 1943–1944 przedstawiająca Jana Zamoyskiego, Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego, Tadeusza Kościuszkę (EF 200);
6. *Husarz* – nazwa znaczka pocztowego obozu jenieckiego Oflag II D Gross-Born wydanego w roku 1944 z okazji Święta Żołnierza. Znaczek przedstawia husarza polskiego na koniu (EF 205);
7. *Kraty* – nazwa znaczka poczty obozu jenieckiego VII A Murnau z 1944 roku przedstawiającego parę rąk, jedna z rąk trzyma kratę (EF 262);
8. *Odrastający dąb* – nazwa serii znaczków poczty obozu jenieckiego II C Woldenberg z 1944 roku przedstawiających dąb odrastający z pnia (EF 353);
9. *Pocztylion* – nazwa znaczka poczty wielkanocnej¹¹ i poczty obozu II C Woldenberg z 1942 roku przedstawiającego pocztyliona grającego na trąbce (EF 430);
10. *Syrena* – nazwa znaczka poczty międzyobozowej w Niemczech; został wydany w 1945 roku w Hamburgu i przedstawia rzeźbę syreny (EF 541);
11. *Żaglowiec* – popularna nazwa znaczka polskiej poczty międzyobozowej w Niemczech z 1945 roku przedstawiającego średniowieczny żaglowiec i bramę Lubeki (EF 658).

Poza znaczkami Poczty Polskiej czy poczt obozowych wyróżnić można nieliczne inne wydania:

1. *Wydania opolskie* – nazwa prowizorycznych znaczków urzędowych dla Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska z siedzibą w Opolu (EF 364);

---

¹¹ Poczta wielkanocna to impreza zorganizowana w Wielkanoc 1942 roku w obozie jenieckim II C Woldenberg, z której wpływy przeznaczono na Fundusz Wdów i Sierot (Wielkanocna poczta, 1993, s. 601).

2. *Wydanie Korfanteo* – nazwa serii znaczków wydanych w 1921 roku przez władze III powstania śląskiego (EF 258). Nazwa pochodzi stąd, że rozporządzenie w sprawie wprowadzenia do obiegu znaczków powstańczych, opublikowane w Dzienniku Rozporządzeń nr 13 z dnia 15 czerwca 1921 roku, podpisał Wojciech Korfanty (*Znaczki powstańcze (1921)*, b.r.).

Dotychczas omówione chrematonimy charakteryzowały obiekty seryjne. Warto nadmienić, że czasami nazwa potoczna charakteryzuje konkretny egzemplarz znaczka. Przykładem jest *Sześcioblok Tislowitza* – popularna nazwa jedyne go znanego sześciobloku niestemplowanego znaczka Królestwa Polskiego (zob. wyżej *Polska nr 1*). Egzemplarz był własnością sędziego filatelistycznego Józefa Tislowitza, został utracony przez właściciela podczas II wojny światowej, „pojawił się po wojnie na aukcji w Stanach Zjednoczonych” (*Sześcioblok Tislowitza*, 1993, s. 544).

WNIOSKI

Niniejszy artykuł ma charakter wstępny, jednak już na przykładzie analizowanych chrematonimów można zauważyć pewne tendencje. Nazewnictwo znaczków pocztowych jest zróżnicowane. Występuje podział na nazwy oficjalne i nieoficjalne, potoczne. Określony znaczek ma zawsze nazwę oficjalną, może mieć też (fakultatywnie) nieoficjalną. Nazwy potoczne powstają spontanicznie, z wykorzystaniem zasad ekonomii językowej w środowisku filatelistów, są częścią ich socjolektu. Z reguły są tworzone od nazw oficjalnych. Chrematonimy potoczne służą szybszej identyfikacji znaczka, są zatem często skróconymi wariantami nazw oficjalnych (np. *Ratusze*). Gdy nazwa oficjalna jest stosunkowo krótka, może pełnić również funkcję nazwy potocznej (np. *Wodzowie*).

Nazwa oficjalna zawsze odnosi się do całej serii znaczków, natomiast nieoficjalna może identyfikować również określony znaczek spośród kilku składających się na daną serię, wyróżniający się jakimś elementem, np. usterką bądź barwą. Nazwy oficjalne znaczków wchodzących w skład serii wydawanej przez kilka lat z reguły mają oznaczenie cyfrowe (zob. np. serię *Poczet królów i książąt polskich*). Tak samo brzmiąca nazwa potoczna może charakteryzować różne, odrębne znaczki, które – rzecz jasna – mają inne nazwy oficjalne (zob. np. *Konie*).

Numer katalogowy, cena, rok wydania, nazwisko projektanta lub rysownika mogą pomagać w komunikacji filatelistycznej oraz służyć do tworzenia nazwy potocznej (zob. wyżej *Polska nr 1*, *Żaglowce Kowalskiego* itp.). Niewątpliwie

istotny jest stosunek zachodzący pomiędzy nazwą a elementami graficznymi znaczka. Zastosowana przez projektanta konkretna barwa czy rysunek może wynikać z narzuconej przez zleceniodawcę oficjalnej nazwy znaczka. Może zachodzić również sytuacja odwrotna, kiedy elementy wizualne wpływają na budowę nazwy potocznej, nieoficjalnej (zob. onimy *Brunatny Toruń* czy *Centaury*). Nazwa potoczna może także nawiązywać do miejsca wydania (zob. *Wydanie poznańskie*), kształtu znaczka (zob. *Grzyby trójkąty*), nazwiska osoby odpowiedzialnej za wprowadzenie znaczków do obiegu (zob. *Wydanie Korfantego*). Część nazw potocznych ma charakter metaforyczny, por. *Sienkiewicz za kratą*, *Cebulka*. Z reguły element w strukturze nazwy oficjalnej znaczka lub serii znaczków jest hiperonimem w stosunku do napisów na poszczególnych znaczkach, por. serię *Motyle z kolekcji Instytutu Zoologii PAN w Warszawie* i napisy – łacińskie nazwy gatunkowe tych motyli (Fischer i in., 2019, s. 292). Może też w sposób ogólny charakteryzować całą serię, por. *10-lecie Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego* i napisy – nazwy obiektów i zwierząt związanych z tą stacją (Fischer i in., 2019, s. 272).

Nazewnictwo znaczków pocztowych stanowi bogate pole do dalszych badań onomastycznych, zarówno o charakterze opisowym (np. badanie pól semantycznych nazw, struktury onimów oficjalnych, funkcjonowania nazw w szerokim kontekście socjolingwistycznym), jak i porównawczym (porównanie z nazewnictwem znaczków innych krajów). Niewątpliwie warto też uwzględnić szerzej w badaniach perspektywę genologiczną.

Wykaz skrótów cytowanych źródeł:

- EF – *Encyklopedia filatelistyki*, zob. Źródła
- T – Tokar, 2008; zob. Literatura
- Z – informacja pozyskana od Zdzisława Andrzeja Duszyńskiego

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

- Hampel, T. (red.). (1993). *Encyklopedia filatelistyki*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Fischer, A., Grabowski A. E. i Styła S. (oprac.). (2019). *Fischer. Katalog polskich znaków pocztowych (i z Polską związanych). T. 1: Znaczki opłaty, urzędowe i dopłaty* (wyd. 24). Fischer.
- Katalog Znaków Pocztowych. (2023). <https://www.kzp.pl/index.php>
- Specyfikacja abonamentowa nr 3/2023. <https://www.poczta-polska.pl/dla-ciebie/filatelistyka/uslugi/abonament/?y=2023>

LITERATURA

- 1860.01.01. *Herb Królestwa Polskiego* (b.r.). <https://www.kzp.pl/index.php?artykul=kat-zn-1860-zn0001>
- Babut, R., i Zbierski, M. (2021). Znaczek Fi 844o. Co wiemy więcej o odwrotce bokserów? Remanent wiedzy. *Historyczno-Badawczy Biuletyn Filatelistyczny*, 1, 36–43.
- Cymer, A. (9.03.2023). *Zanim polizesz. Projektowanie znaczków pocztowych*. Culture.pl. <https://culture.pl/pl/artykul/zanim-polizesz-projektowanie-znaczkow-pocztowych>
- Czachur, W. (2020). Teksty minimalne jako przedmiot badań genologicznych. *Tekst i dyskurs – text und diskurs*, 13(2), 25–42. <https://doi.org/10.7311/tid.13.2020.02>
- Duszyński-Karabasz, H. (2023). Nazwy stacji rowerów miejskich i systemów wypożyczania rowerów w Polsce. *Prace i Studia Geograficzne*, 68(4), 103–110. <https://doi.org/10.48128/pisg/2023-68.4-06>
- Filatelistyka. (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki* (s. 154–155). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gałkowski, A. (2017). Chrematonimia w kulturze współczesnej. *Onomastica*, 61(1), 55–71. <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.61.1.4>
- Główka (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki* (s. 176). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jaros, V. (2023). Natura jako element nominacyjny w kreacji nazw polskich klubów piłkarskich. *Roczniki Humanistyczne*, 71(6), 131–147. <https://doi.org/10.18290/rh23716.8>
- Jedziniak, M. (14.12.2022). *Rozbieżności w numeracji znaczków z listopada i grudnia 2022 roku*. Kzp.pl. <https://www.kzp.pl/index.php?artykul=nws-n82-n8215>
- Jedziniak, M. (b.r.). *Budowa znaczka*. Kzp.pl. <https://www.kzp.pl/index.php?artykul=df1-w03>
- Jedziniak, M., i Dąbrowska, M. (b.r.). *To co robię przynosi mi wiele radości – rozmowa z art. plast. Marzanną Dąbrowską, projektantką polskich znaczków pocztowych*. Kzp.pl. <https://www.kzp.pl/index.php?artykul=art-2009-01>
- Język filatelistyczny (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki* (s. 224). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kalinowski, M., i Schmutz, L. (1992). *Katalog znaczków pocztowych ziem polskich 1992–1993*. Przedsiębiorstwo Filatelistyczne.
- Katalog (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki* (s. 237–238). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Katalog specjalizowany znaczków pocztowych ziem polskich 1990*. T. 1–4, praca zbiorowa (1989). Krajowa Agencja Wydawnicza.
- Katalog znaczków poczty obozowej Oflag II C (1944)* [druki ulotne]. Nakładem Koła Filatelistów. <https://polona.pl/item-view/8ce273ca-9435-4a1b-ad09-9b339f2937e1?page=0>
- Kojder, M. (2024). Funkcje chrematonimów marketingowych w kontekście kultury konsumpcyjnej – na przykładzie polskich nazw piw rzemieślniczych. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*, (19), 101–111. <https://doi.org/10.24917/20831765.19.8>
- Kołodziej, A. (2023). Serowe imaginacje, czyli o polskiej tyronimii słów kilka. *Acta onomastica*, 64(1), 58–74. <https://doi.org/10.58756/a16458304>
- Kosyl, C. (2001). Chrematonimy. W: J. Bartmiński (red.), *Współczesny język polski* (s. 447–452). Wydawnictwo UMCS.
- Kuć, J. (2018). Nazwy fandomów jako chrematonimy. *Prace Językoznawcze*, 20(4), 75–92. <https://doi.org/10.31648/pj.4475>

- Machowski, J. (1963). *Katalog ogólny Poczty polskie w niemieckich obozach jeńców, Katalog poczty obozowej II C Woldenberg, Katalog poczty obozowej w Gross Born Obozu II D, Katalog poczty obozowej w Neubrandenburg Oflag II E, Katalog poczty obozowej VII A Murnau, Katalog poczty międzyobozowej w okręgu Lubeka* [Seria: Wystawa filatelistyczna]. Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne.
- Młynarczyk, E. (2025). Nazewnictwo krakowskich organizacji i instytucji dobroczynnych w okresie II Rzeczypospolitej. *Onomastica*, 69, 323–340. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.69.17>
- Myszka, A., i Kij, M. (2024). Niekomercyjne nazwy prywatnych przedmiotów jako typ chrematonimów użytkowych. *Onomastica*, 68, 265–284. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.68.16>
- Numeracja znaczków i bloków (b.r.). Kzp.pl. <https://www.kzp.pl/index.php?artykul=pom-num>
- Piotrowska, J. (2024). Nazwy polskich start-upów w świetle badań nad chrematonimami. W: D. Lech-Kirstein i A. Tabisz (red.), *Onomastyka kulturowa* (s. 249–264). Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Poczta obozowa (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki*. (s. 413). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Projekt znaczka pocztowego (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki*. (s. 457–458). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Rutkiewicz-Hanczewska, M. (2021). Polskie i ukraińskie nazwy producentów słodczy i ich wyrobów w ujęciu kontrastywnym. *Onomastica*, 65, 285–303. <https://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.65.2.17>
- Serafin-Wicher, A. (2021). Nazwy trumien w polskich zakładach pogrzebowych. *Słowo. Studia językoznawcze*, (12), 157–170. <https://doi.org/10.15584/slowo.2021.12.15>
- Sześcioblok Tislowitza (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki* (s. 544). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tetbeszka (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki* (s. 566). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tokar, J. (2008). Teoria filatelistyki w zarysie – ze szczególnym uwzględnieniem analizy i wykładni pojęciowej oraz nazewnicznej. W: Z. Wiatrowski i P. Drzewiecki (red.), *Podstawy wiedzy o pocście i filatelistyce. Podręcznik dla potrzeb Studium Filatelistyki PZF* (s. 83–116). Zarząd Okręgu PZF w Bydgoszczy.
- Tomasik, P. (2022). O nazwach pizzy w polskich lokalach gastronomicznych na tle kategorii globalności. *Słowo. Studia językoznawcze*, (13), 408–417. <https://doi.org/10.15584/slowo.2022.13.27>
- Wielkanocna poczta (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki*. (s. 601). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Znaczek pocztowy (1993). W: T. Hampel (red.), *Encyklopedia filatelistyki*. (s. 647–648). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Znaczki powstańcze (1921). (b.r.). Fandom. [https://mikopedia.fandom.com/pl/wiki/Znaczki_powsta%C5%84cze_\(1921\)#cite_note-1](https://mikopedia.fandom.com/pl/wiki/Znaczki_powsta%C5%84cze_(1921)#cite_note-1)